

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Попович М. В.

ВСТУП

Військові кримінальні правопорушення становлять одну з найбільш небезпечних категорій правопорушень, адже вони посягають на основи міжнародного правопорядку, права людини та безпеку держави. В умовах сучасних воєнних конфліктів, зокрема збройної агресії проти України, особливо актуальним є питання належного документування для ефективного розслідування таких кримінальних правопорушень. Зважаючи на те, що огляд місця події це зазвичай першочергова слідча (розшукова) дія яка проводиться невідкладно при виявленні кримінального правопорушення з метою виявлення та фіксації слідів вчинення даного правопорушення, саме тому дослідження особливостей огляду місця події під час розслідування військових кримінальних правопорушень має надзвичайно важливе значення як у теоретичному, так і в практичному вимірі.

Огляд місця події є ключовою слідчою дією, яка забезпечує отримання первинних доказів. Військові кримінальні правопорушення – це правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби. Суб'єктами даного виду правопорушень можуть бути: військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів. У випадках військових злочинів дана дія має специфіку, зумовлену умовами бойових дій, руйнуванням інфраструктури, небезпекою для слідчих та експертів, а також складністю доступу до місця події. Часто саме огляд місця події є єдиним способом фіксації наслідків кримінального правопорушення до того, як сліди вчинення протиправних дій будуть знищені чи змінені. Від правильності та повноти проведення цієї слідчої дії залежить точність кваліфікації кримінального правопорушення, встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності. У міжнародному праві належна фіксація доказів є ключовою умовою для розгляду справ у Міжнародному кримінальному суді чи спеціальних трибуналах. Україна є учасником Женевських конвенцій та додаткових протоколів, а також Римського статуту Міжнародного кримінального суду, що накладає на державу обов'язок забезпечувати належне розслідування військових злочинів. Практичні виклики полягають у тому, що слідчі розслідуючи дану категорію кримінальних проваджень у більшості випадків стикаються з небезпекою, руйнуванням або відсутністю доступу до місця події, що ускладнює процес огляду. Наукова

необхідність полягає у розробці сучасних криміналістичних методик, які враховують специфіку воєнних умов та відповідають міжнародним стандартам.

Міжнародний досвід підтверджує важливість належного огляду місця події. Так, у практиці Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії саме ретельна фіксація доказів на місцях масових убивств у Сребрениці стала основою для винесення вироків проти військових командирів. У Руанді після геноциду 1994 року огляд місць масових поховань та документування злочинів проти цивільного населення було використано як ключові докази у Міжнародному кримінальному трибуналі для Руанди. Порівнюючи методи та способи проведення слідчих розшукових дій, в тому числі огляд місця події десятки років назад і зараз, в епоху розвитку цифрових технологій стає очевидним, що фіксація слідів вчинення кримінальних правопорушень, виявлення речових доказів здійснюється все досконаліше, за допомогою фото-відеофіксації, дронів, та іншої техніки. Однак є чимало недоліків та помилок які допускаються фахівцями під час проведення огляду місця події, на які необхідно звертати увагу, та усунути.

1. Теоретико-правові засади розслідування військових кримінальних правопорушень

В Україні сьогодні слідчі та міжнародні експерти активно застосовують сучасні технології – дрони, 3D-сканування, супутникові знімки – для документування злочинів, що підтверджується дослідженнями українських науковців, зокрема працями Батюка О.В. та Дмитріва С.О. «До питання організації розслідування військових злочинів», яка є важливим внеском у розвиток української кримінально-правової та криміналістичної науки, оскільки вона зосереджується на проблематиці організації слідчої діяльності у справах про військові злочини. Автори підкреслюють, що ефективність розслідування таких злочинів значною мірою залежить не лише від правильності кваліфікації¹ діянь чи процесуальних гарантій, а й від належної організації роботи слідчих органів, взаємодії між ними та військовим командуванням. У дослідженні акцентується увага на тому, що військові злочини мають специфічний характер, адже вони вчиняються у сфері військової служби та безпосередньо впливають на боєздатність армії, дисципліну та порядок несення служби. Тому їх розслідування потребує особливих організаційних підходів. Автори розглядають питання створення спеціалізованих слідчих груп, залучення військових прокурорів, використання спеціальних знань та досвіду військових експертів. Важливим є наголос на необхідності чіткої координації між слідчими, прокурорами та командуванням військових частин, адже без такої взаємодії розслідування може бути неповним або неефективним. Праця також звертає увагу на проблеми, які виникають під час організації розслідування військових злочинів: обмеженість ресурсів, складність збору доказів у бойових умовах, психологічний тиск на слідчих та свідків, а також ризик втрати доказової інформації через специфіку

¹ Батюк О. В. До питання організації розслідування військових злочинів. Батюк Олег Володимирович, Дмитрів Серафима Олександрівна. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 77–87.

військової служби. Автори пропонують шляхи вирішення цих проблем, серед яких – удосконалення методики огляду місця події, використання сучасних технічних засобів, підвищення рівня професійної підготовки слідчих та створення єдиної системи обліку військових злочинів. Також автори окреслюють теоретичні аспекти організації розслідування, а й пропонує практичні рекомендації, які можуть бути використані правоохоронними органами. Вона допомагає зрозуміти, що розслідування військових злочинів – це не лише юридичний процес, а й складна організаційна діяльність, яка потребує системності, координації та високого рівня професійної майстерності¹.

Наступна праця на якій варто зупинитися під редакцією В.В. Сокурєнка, де розглядаються кримінально-правові та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів. Варто наголосити, що дослідження, представлене у виданні під редакцією В.В. Сокурєнка, має фундаментальне значення для сучасної української науки та практики кримінального права і криміналістики. Воно поєднує три взаємопов'язані площини а саме: кримінально-правову, процесуальну та криміналістичну і демонструє, що розслідування воєнних злочинів неможливе без комплексного підходу. Саме ця інтеграція дозволяє сформувати цілісну методологію, яка відповідає викликам сьогодення. Доречно наголосити, що в кримінально-правовому аспекті автори видання чітко окреслюють проблеми кваліфікації воєнних злочинів, їх відмежування від суміжних складів та необхідність гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Це особливо важливо в умовах збройної агресії проти України, коли питання правової оцінки діянь має не лише внутрішнє, а й міжнародне значення. Праця підкреслює, що правильна кваліфікація є запорукою справедливого покарання і водночас гарантією дотримання прав людини. Також в процесуальному блоці видання акцентує увагу на особливостях досудового розслідування воєнних злочинів. Автори звертають увагу на необхідність дотримання процесуальних гарантій навіть у надзвичайних умовах війни, адже саме це забезпечує допустимість доказів у суді. Водночас підкреслюється важливість міжнародної співпраці, обміну інформацією та доказами з міжнародними інституціями, зокрема Міжнародним кримінальним судом. Це дозволяє інтегрувати українську практику у світову систему правосуддя та забезпечити ефективне переслідування злочинців. На наш погляд наступний, а саме криміналістичний аспект видання є надзвичайно цінним для практики, де особливу увагу приділено огляду місця події у зоні бойових дій, фіксації руйнувань, слідів застосування зброї, використанню сучасних технічних засобів фото та відеофіксації, дронів, 3D-сканування. Автори наголошують, що саме криміналістика стає ключовим інструментом у доведенні воєнних злочинів, адже без належної фіксації доказів неможливо забезпечити їх збереження та використання у суді. Це положення має практичну цінність для слідчих, прокурорів та експертів, які працюють у складних умовах війни. Доречно вказати, що важливим є й те, що видання не обмежується теоретичними узагальненнями, а пропонує конкретні алгоритми дій слідчого. Це робить його практичним посібником, який може бути використаний у реальній роботі правоохоронних органів. Автори враховують психологічні аспекти роботи слідчого, зокрема необхідність збереження

уважності та професійної інтуїції в умовах стресу, що є невід’ємною частиною діяльності у зоні бойових дій².

Наступними науковцями які досліджували дану проблематику є: Донцова Д.Ю., Яцишені Г.А. та Дарія С.В., які аналізують кримінально-правові та процесуальні аспекти розслідування військових злочинів в науковій праці: «Розслідування військових злочинів: кримінально-правовий та кримінально-процесуальний зміст» автори роблять вагомий внесок у розвиток української юридичної науки, оскільки вони комплексно розглядають проблематику військових злочинів крізь призму кримінального права та кримінального процесу. Автори наголошують, що військові злочини мають особливу природу, адже вони порушують не лише загальносуспільні інтереси, а й специфічні інтереси військової служби, що вимагає особливого підходу до їх кваліфікації та розслідування. У роботі детально аналізуються склади військових злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, таких як непокоря, невиконання наказів, дезертирство, самовільне залишення військової частини, порушення правил несення бойового чергування та інші, які безпосередньо впливають на боєздатність армії та дисципліну військовослужбовців. Автори підкреслюють, що правильна кваліфікація цих діянь є запорукою справедливого покарання та водночас гарантією дотримання прав військовослужбовців. У процесуальному аспекті дослідження акцентує увагу на особливостях досудового розслідування військових злочинів, ролі військових прокуратур та спеціалізованих слідчих підрозділів, проблемах доказування у справах, де обставини злочину часто пов’язані з бойовою обстановкою. Автори наголошують на необхідності дотримання процесуальних гарантій навіть у надзвичайних умовах, адже порушення прав військовослужбовців може призвести до недопустимості доказів і дискредитації самого розслідування. Праця має виразну практичну спрямованість, оскільки пропонує алгоритми дій слідчого у справах про військові злочини, розглядає типові помилки під час кваліфікації та доказування, наводить рекомендації щодо взаємодії слідчих із командуванням військових частин. Це робить дослідження корисним не лише для науковців, а й для практиків – слідчих, прокурорів, суддів. На відміну від праці під редакцією Сокурєнка В.В, яка зосереджена на воєнних злочинах у міжнародному вимірі та криміналістичних аспектах, робота Донцова Д.Ю., Яцишени Г.А. та Дарія С.В., більшою мірою присвячена внутрішньому аспекту військових злочинів, що стосуються порушення військової дисципліни та порядку несення служби. Таким чином, обидві праці доповнюють одна одну: перша – у сфері міжнародного гуманітарного права, друга – у сфері національного військового кримінального права. У сучасних умовах війни проти України дослідження військових злочинів має особливе значення, адже воно допомагає забезпечити належну кваліфікацію злочинів військовослужбовців, уникнути процесуальних помилок та сформулювати

² Розслідування воєнних злочинів і пов’язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. до 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ / [Клименко І. В., Цуцкірідзе М. С., Гловіук І. В. та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків: Право, 2024 432 с. ISBN 978-617-8411-26-8

практику, яка відповідає як національним, так і міжнародним стандартам. Узагальнюючи, можна стверджувати, що праця Донцова Д.Ю., Яцишена Г.А. та Дарія С.В., є вагомим внеском у розвиток української кримінально-правової та процесуальної науки, формує методологічну основу для розслідування військових злочинів, забезпечує об'єктивність і законність кримінального провадження та сприяє зміцненню військової дисципліни. Її значення полягає у поєднанні теоретичного аналізу та практичних рекомендацій, що робить її корисною як для науковців, так і для практиків, а у поєднанні з дослідженням під редакцією Сокурєнка В.В., створює цілісну наукову картину, яка охоплює як міжнародні, так і національні аспекти розслідування злочинів, пов'язаних із війською та військовою службою³.

Під час аналізу вищезазначених та інших наукових доробок на дану тематику, ми помітили необхідність в комплексному аналізі особливостей огляду місця події під час розслідування військових кримінальних правопорушень, визначення проблемних аспектів та розробці рекомендацій щодо їх вирішення.

2. Криміналістичні особливості огляду місця події

Відповідно до ч.1 ст. 237 КПК України, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних⁴.

Огляд місця події є однією з найважливіших слідчих дій, яка забезпечує отримання первинних доказів та створює основу для подальшого розслідування. У випадках військових кримінальних правопорушень ця дія набуває особливого значення, адже умови її проведення суттєво відрізняються від розслідування звичайних кримінальних правопорушень. Специфіка воєнних дій, руйнування інфраструктури, наявність небезпеки для слідчих та експертів, а також складність доступу до місця події зумовлюють необхідність застосування спеціальних криміналістичних методів та засобів.

Огляд місця події традиційно розглядається як одна з базових слідчих дій, що має вирішальне значення для всього кримінального провадження. Його унікальність полягає у безпосередньому контакті слідчого з матеріальною обстановкою, яка зберегла сліди злочину. Саме тут формується первинна доказова база, яка надалі визначає напрямок розслідування. У криміналістичній літературі огляд місця події називають «воротами до істини», адже він відкриває можливість побачити подію такою, якою вона була у момент її здійснення, ще до втручання сторонніх факторів.

³ Донцов Д.Ю., Яцишена Г.А., Дарій С.В. «Розслідування військових злочинів: кримінально-правовий та кримінально-процесуальний зміст». *Літературно-науковий електронний журнал*. 2024. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/146>.

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики КСУ, ВСУ, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. А. В. Столітнього. Київ : Норма права, 2020. 1504 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 30.12.2025).

Історично огляд місця події виник як одна з перших форм слідчої діяльності. Ще у XIX столітті європейські криміналісти наголошували на необхідності фіксації обстановки злочину, адже саме вона дозволяє відновити механізм події. З розвитком науки та техніки огляд поступово перетворився на складну процедуру, що включає використання спеціальних знань, технічних засобів та методик. Сьогодні він є не лише практичною дією, а й науково обґрунтованим процесом, який потребує високої професійної підготовки.

Значення огляду місця події проявляється у кількох вимірах. По-перше, це доказовий вимір: саме тут виявляються речові докази, які можуть мати вирішальне значення для встановлення винуватості чи невинуватості особи. По-друге, це пізнавальний вимір: огляд дозволяє реконструювати механізм злочину, визначити його характер, спосіб вчинення та можливі мотиви. По-третє, це організаційний вимір: результати огляду визначають подальший план слідчих дій, спрямовують роботу слідчого та інших учасників процесу.

У структурі слідчих дій огляд місця події займає особливе місце, адже він часто є першою дією після порушення кримінального провадження. Від його якості залежить ефективність допитів, експертиз, відтворень обстановки та інших заходів. Недоліки на цьому етапі можуть призвести до втрати важливих доказів, спотворення об'єктивної картини та ускладнення процесу встановлення істини. Тому огляд місця події розглядається як фундаментальна слідча дія, що визначає напрямок і якість усього розслідування⁵.

Криміналістичні особливості огляду місця події у військових умовах проявляються насамперед у підготовчому етапі. Слідчі повинні враховувати ризики, пов'язані з мінною небезпекою, можливістю повторних обстрілів чи диверсій, що вимагає залучення саперів, військових підрозділів та спеціальних служб для забезпечення безпеки. Лише після цього можливе проведення безпосереднього огляду. Важливим є також питання доступу: нерідко місце події знаходиться на тимчасово окупованій території або у зоні активних бойових дій, що ускладнює його дослідження та потребує міжнародної співпраці.

Особливу увагу слід приділяти фіксації слідів та доказів. У військових умовах вони можуть бути швидко знищені внаслідок вибухів, пожеж, руйнувань чи переміщення тіл. Тому застосовуються сучасні технічні засоби: фото та відеозйомка високої якості, використання дронів для огляду території, 3D-сканування для створення цифрових моделей місця події. Такі методи дозволяють не лише зафіксувати сліди злочину, а й відтворити картину події у суді чи міжнародних інституціях. Важливим є також використання супутникових знімків, які можуть підтвердити факт руйнування цивільних об'єктів або переміщення військової техніки.

Криміналістичний аспект огляду місця події у військових кримінальних правопорушеннях полягає у необхідності врахування специфіки об'єктів дослідження. Це можуть бути руїни житлових будинків, медичних закладів, культурних пам'яток, місця масових поховань чи катувань. У кожному випадку

⁵ Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х. : Право, 2008. 464 с. ISBN 978-966-458-067-7.

слідчий має застосовувати відповідні методи фіксації та вилучення доказів. Наприклад, при огляді місць масових убивств важливим є ретельне документування тіл загиблих, їхнього розташування, стану та ознак насильницької смерті. При огляді руйнувань цивільних об'єктів необхідно фіксувати характер пошкоджень, що може свідчити про використання заборонених видів озброєння.

Не менш важливим є процес складання протоколу огляду. Він має відповідати міжнародним стандартам, щоб забезпечити можливість використання доказів у Міжнародному кримінальному суді чи інших трибуналах. Протокол повинен містити детальний опис місця події, зафіксовані сліди, вилучені речові докази, а також інформацію про застосовані технічні засоби. Важливим є залучення експертів-криміналістів, судових медиків, військових спеціалістів, які можуть надати кваліфіковані висновки щодо характеру та обставин злочину. В методичних рекомендаціях авторів: Тарана О.В., Запотоцького А.П., Сушенка В.Д., Шаповалової А.О., Дякіна Я.О., Дзюбинського В.В. та Соловйова Е.П. «Огляд місця події під час розслідування злочинів проти безпеки виробництва» значну роль приділено комплексному аналізу особливостей проведення огляду місця події у кримінальних провадженнях. Дана праця містить рекомендації щодо організації та проведення огляду:

- визначення меж місця події;
- фіксація технічного стану обладнання, машин, механізмів;
- виявлення та вилучення речових доказів;
- застосування спеціальних знань і залучення експертів-техніків, інженерів, спеціалістів.

Особливу увагу приділено методам фіксації доказів: фото- та відеозйомці, складанню схем виробничих приміщень, використанню сучасних технічних засобів для вимірювання параметрів середовища (температури, тиску, рівня шуму, освітлення тощо). Автори підкреслюють, що протокол огляду місця події має бути максимально детальним⁶.

Криміналістичні особливості огляду місця події у військових кримінальних правопорушеннях також включають питання автентичності та збереження доказів. У міжнародній практиці неодноразово виникали випадки, коли сторона захисту ставила під сумнів достовірність доказів, отриманих у зоні бойових дій. Тому важливо забезпечити безперервний ланцюг збереження доказів, їхню належну упаковку, маркування та передачу до відповідних органів. Це гарантує можливість використання доказів у суді та запобігає їх дискредитації.

В науковій праці І.В. Пирога «Організація і тактика проведення огляду місця події в сучасних умовах розвитку науки і техніки», яка присвячена дослідженню сучасних підходів до проведення огляду місця події з урахуванням розвитку технічних засобів та новітніх наукових досягнень, наголошується, що огляд місця події є однією з найважливіших слідчих дій, яка забезпечує формування доказової бази у кримінальному провадженні. Автор аналізує традиційні методи організації огляду та показує, як вони

⁶ Огляд місця події під час розслідування злочинів проти безпеки виробництва. Кол. авт. : Таран О.В., Запотоцький А.П., Сушенко В.Д., та ін. Методичні рекомендації, Київ, 2022.

трансформуються під впливом сучасних технологій. Особливу увагу приділено використанню фото- та відеофіксації, цифрових засобів документування, 3D-моделювання, а також застосуванню спеціальних знань у сфері криміналістики, інженерії та інформаційних технологій. Автор підкреслює, що тактика огляду місця події має враховувати нові виклики: складність злочинних схем, використання сучасних технічних пристроїв, необхідність швидкої та якісної фіксації доказів. У статті розглядаються питання організації роботи слідчої групи, взаємодії зі спеціалістами, а також проблеми допустимості доказів у суді. На нашу точку зору значення цієї праці полягає у тому, що вона поєднує класичні криміналістичні підходи з новітніми технологічними можливостями, пропонуючи сучасну модель проведення огляду місця події. Це робить статтю корисною як для науковців, так і для практиків – слідчих, прокурорів, експертів, які працюють у сфері кримінального процесу⁷.

Таким чином, криміналістичні особливості огляду місця події при розслідуванні військових кримінальних правопорушень полягають у необхідності врахування специфіки воєнних умов, застосування сучасних технічних засобів, ретельної фіксації та збереження доказів, а також дотримання міжнародних стандартів документування. Саме ці аспекти забезпечують ефективність розслідування та створюють основу для притягнення винних до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівні.

При дослідженні даної проблематики необхідно проаналізувати наукову статтю Г.К. Тетяніна «Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів», яка присвячена дослідженню специфіки організації та проведення огляду місця події в ситуаціях, коли в державі запроваджено надзвичайні правові режими, такі як надзвичайний чи воєнний стан. Автор наголошує, що огляд місця події за таких умов має особливе значення, адже він здійснюється в умовах обмеження прав і свобод учасників процесу, підвищеної небезпеки для слідчих та інших учасників, а також у ситуаціях, коли доступ до території чи об'єкта може бути ускладненим або обмеженим. У статті підкреслюється, що проведення огляду в умовах надзвичайних правових режимів потребує залучення спеціальних технічних засобів, таких як фото та відеофіксація, використання дронів, мобільних лабораторій, що дозволяють швидко і якісно задокументувати обстановку. Автор звертає увагу на необхідність дотримання процесуальних гарантій навіть у кризових умовах, адже недотримання вимог КПК України може призвести до недопустимості доказів у суді. Водночас наголошується на важливості міжнародного виміру, адже практика проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів має враховувати стандарти міжнародного гуманітарного права та досвід інших країн, які стикалися з воєнними конфліктами чи надзвичайними ситуаціями. Автор робить висновок, що огляд місця події в умовах надзвичайних правових режимів є не лише слідчою дією, а й важливим інструментом забезпечення законності та захисту прав людини

⁷ Піріг, І. В. Організація і тактика проведення огляду місця події в сучасних умовах розвитку науки і техніки. *Криміналістичний вісник*. 2019. № 32 (2). С. 30–37. DOI:10.37025/1992-4437/2019-32-2-30.

навіть у кризових ситуаціях, а його належна організація та проведення сприяють збереженню доказів, їх подальшому використанню у суді та запобігають дискредитації результатів розслідування⁸.

Проаналізувавши практику ми помітили, що у більшості випадків кримінальних правопорушень де суб'єктом виступає військовослужбовець виникає необхідність під час огляду місця події оглядати зброю. Тому вважаємо за необхідне дослідити актуальні проблеми, які виникають під час огляду вогнепальної зброї, патронів (боєприпасів) до неї та слідів їх дії. Під час дослідження стає зрозумілим, що даний вид огляду є одним із ключових етапів криміналістичного дослідження при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням зброї. Під час огляду місця події можуть бути виявлені окремі екземпляри зброї, кулі, шріт, пижі, гільзи, а також сліди пострілу на предметах чи тілі потерпілого. Для забезпечення належної фіксації та вилучення таких об'єктів слідчому доцільно залучати спеціаліста, який володіє знаннями у сфері судової балістики. Завданням огляду є виявлення, фіксація та вилучення зброї, патронів та їх складових елементів, а також слідів пострілу, що можуть бути досліджені безпосередньо на місці події. Важливо пам'ятати, що зброя та боєприпаси є об'єктами підвищеної небезпеки, тому всі учасники огляду повинні дотримуватись правил техніки безпеки.

Виявлену зброю не можна пересувати чи брати в руки до моменту її фіксації у протоколі, на фотознімках та схемі місця події. Фіксується положення зброї, напрям ствола, стан ударно-спускового механізму, запобіжника, а також розташування зброї відносно нерухомих предметів. Якщо зброя знаходиться в руці трупа, необхідно описати спосіб її утримання; якщо поруч – відстань та напрям ствола. Ці дані мають значення для встановлення можливості самозавдання поранень. Після фіксації зброю беруть так, щоб не залишити власних слідів, а у випадку зарядженого стану – розряджають із дотриманням заходів безпеки. У випадку дульнозарядної зброї приводиться в безпечний стан пристрій запалення метального заряду. Категорично забороняється направляти зброю в бік людей⁹.

Огляд зброї передбачає пошук слідів рук, мікрочасток, запахових слідів, а також можливе вилучення зразків речовини з каналу ствола для визначення факту пострілів після останнього чищення. У протоколі зазначаються місце виявлення зброї, положення механізмів, наявність патронів у магазині чи патроннику, запах порошу, маркувальні позначення, кількість нарізів каналу ствола, нашарування слідів пострілів, стан деталей та наявність сторонніх нашарувань (кров, волосся тощо).

На місці події можуть бути виявлені патрони або їх елементи. Їх розташування фіксується у протоколі, на фотознімках і схемі. Оглядаються сліди рук, конструктивні особливості кулі та гільзи, спосіб кріплення кулі, колір металу, маркувальні позначки, ушкодження та інші сліди. За можливості

⁸ Тетерятник, Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 233–239. DOI: 10.32842/2078-3736/2022.3.36.

⁹ Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, патронів та слідів пострілу. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/84002d64-4248-4d87-9975-3bc6a402d86a/download> (дата звернення: 01.09.2026).

снаряд вилучається разом із пошкодженим предметом, а якщо це неможливо – обережно виймається без пошкодження інструментом. Для пошуку гільз може застосовуватись металощукач. Кулі та гільзи упаковуються окремо, кожна з биркою із зазначенням місця вилучення.

При застосуванні мисливської гладкоствольної зброї важливо визначити діаметр осипу та зафіксувати контури розсіювання шроту, знайти пижі та прокладки, що дозволяє визначити відстань пострілу. Вилучені шротинки можуть бути використані для встановлення калібру та ідентифікації ствола рушниці. Огляд слідів пострілу передбачає фіксацію місця розташування предмета зі слідами, форми та розмірів ушкодження, характеру країв, взаємного розташування кількох ушкоджень. Додатково описуються кіптява, порошинки, залишки змазки – їх форма, розміри, інтенсивність та колір.

За допомогою гільз, слідів ушкоджень на предметах та інших слідів (сліди ніг, прим'ята трава) може бути визначене місце пострілу. При наявності пробойн на склі шляхом візування визначається напрям польоту кулі та розташування стрілка. Попереднє дослідження слідів дозволяє встановити вид і модель зброї, кількість пострілів, ознаки самогубства чи навмисного поранення, спосіб виготовлення зброї та спорядження патронів. Всі вилучені об'єкти упаковуються та печатуються відповідно до правил поводження з речовими доказами. Тож стає очевидним, що огляд вогнепальної зброї, патронів та слідів їх дії є надзвичайно важливим етапом криміналістичного дослідження, що забезпечує отримання доказової інформації для встановлення істини у кримінальному провадженні. Проведення такого огляду потребує залучення спеціалістів у галузі судової балістики, адже саме вони володіють необхідними знаннями для правильної фіксації, вилучення та первинного аналізу зброї та боєприпасів. Важливим є дотримання правил техніки безпеки, адже зброя та патрони становлять підвищену небезпеку. Усі об'єкти повинні бути ретельно зафіксовані у протоколі, сфотографовані та упаковані відповідно до вимог криміналістики. Особливу увагу слід приділяти слідам пострілу на предметах і тілі потерпілого, адже вони можуть надати ключову інформацію про відстань, напрям та обставини здійснення пострілу.

Необхідно приділити увагу на подальшу долю вилучених речових доказів, їх пакування та вилучення. Пакування та вилучення боєприпасів і вибухових речовин, зброї є одним із найвідповідальніших етапів роботи слідчого та спеціалістів-криміналістів. Ці об'єкти належать до категорії особливо небезпечних, тому будь-які дії з ними повинні здійснюватися виключно з дотриманням правил техніки безпеки та під контролем фахівців, які мають відповідну підготовку. Вилучення боєприпасів проводиться після їх ретельної фіксації у протоколі огляду, на фотознімках та схемах. Кожен боєприпас або його елемент (куля, гільза, пиж, шротинка) упаковується окремо, щоб уникнути змішування слідів та пошкодження поверхні. Для пакування використовують чисті картонні коробки, паперові конверти або пластикові контейнери, які забезпечують збереження об'єкта. На кожній упаковці обов'язково зазначається місце та час вилучення, а також номер протоколу. Особливу увагу приділяють вибуховим речовинам та саморобним вибуховим пристроям. Їх вилучення здійснюється лише спеціалізованими підрозділами вибухотехніків. Категорично забороняється

самостійно розбирати або переміщати такі предмети без відповідних заходів безпеки. У випадку виявлення вибухівки місце події огорожується, евакуюються люди, а слідчий забезпечує виклик спеціалістів.

Пакування вибухових речовин має свої особливості:

- застосовуються спеціальні контейнери, що виключають можливість детонації;

- кожен елемент вибухового пристрою (корпус, детонатор, провідники, залишки вибухової речовини) упаковується окремо;

- упаковка повинна бути герметичною, щоб уникнути втрати мікрочасток та запахових слідів;

- на бірці зазначаються всі дані про місце та обставини вилучення¹⁰.

Важливим завданням є збереження слідів, які можуть мати доказове значення: сліди рук, запахові сліди, мікрочастки вибухових речовин. Тому при пакуванні не допускається прямий контакт рук із об'єктами – використовуються рукавички, пінцети, спеціальні інструменти.

Усі вилучені боєприпаси та вибухові речовини передаються на експертне дослідження. Експертиза дозволяє визначити тип і модель боєприпасів, спосіб виготовлення вибухового пристрою, склад вибухової речовини, а також встановити можливі джерела її походження.

Таким чином, правильне вилучення та пакування боєприпасів і вибухових речовин забезпечує збереження їх доказового значення та безпеку учасників слідчих дій.

Практика показує, що огляд місця події часто є джерелом несподіваних відкриттів. Наприклад, у справах про вбивства саме завдяки огляду виявляються сліди боротьби, знаряддя злочину чи інші деталі, які дозволяють встановити істину. У справах про крадіжки огляд допомагає визначити спосіб проникнення, засоби злому та інші обставини. У справах про дорожньо-транспортні пригоди він дозволяє реконструювати механізм зіткнення, визначити швидкість руху та інші параметри. Таким чином, огляд є універсальним інструментом, який застосовується у найрізноманітніших категоріях справ.

Однак варто зазначити, що важливу можливо навіть ключову роль під час проведення огляду місця події відіграють особи, які проводять дану слідчу (розшукову) дію, а також доволі важливо постає питання взаємодії між такими працівниками. Наукова праця П.Є. Антонюка «Окремі питання взаємодії підрозділів Національної поліції України під час проведення огляду місця події за фактом смерті людини» присвячена аналізу організаційних та тактичних аспектів взаємодії різних служб і підрозділів поліції під час проведення огляду місця події у випадках, коли йдеться про смерть людини. Автор наголошує, що огляд місця події є однією з найважливіших слідчих дій, адже саме він дозволяє встановити обставини смерті, виявити сліди злочину, зафіксувати обстановку та зібрати первинні докази. У статті підкреслюється, що ефективність огляду значною мірою залежить від правильної організації взаємодії між слідчими, оперативними працівниками, експертами-криміналістами, патрульними та іншими службами

¹⁰ Слідчий огляд і дослідження зброї та слідів пострілу на місці події. URL: <https://mego.info/%D0%> (дата звернення: 01.09.2026).

поліції. Антонюк П.Є., аналізує типові проблеми, які виникають у процесі такої взаємодії: дублювання функцій, недостатня координація дій, затримки у прибутті спеціалістів, відсутність чіткої комунікації між підрозділами. Для їх вирішення автор пропонує алгоритми узгодження дій, створення єдиної слідчо-оперативної групи, чітке розмежування обов'язків та використання сучасних засобів комунікації. Особливу увагу приділено ролі експертів-криміналістів та судово-медичних експертів, які забезпечують належну фіксацію слідів та обставин смерті. Автор підкреслює, що без їх участі огляд може бути неповним і призвести до втрати важливих доказів¹¹.

Виникає необхідність на дослідженні особливостей залучення до проведення ОМП осіб зі спеціальними знаннями, та встановлення завдань які ставляться перед даними особами. Дане питання досліджував А.М. Тимчишина в своїй праці: «Особливості використання спеціальних знань під час огляду місця події», в якій розкрито роль та значення спеціальних знань у процесі проведення однієї з найважливіших слідчих дій – огляду місця події. Автор наголошує, що сучасне кримінальне провадження неможливе без залучення фахівців різних галузей науки і техніки, адже саме вони забезпечують належну якість фіксації обстановки, виявлення слідів злочину та їх подальшу інтерпретацію. У роботі підкреслюється, що спеціальні знання охоплюють не лише криміналістичні методи, а й знання з медицини, біології, хімії, фізики, інженерії, інформаційних технологій, які дозволяють слідчому отримати максимально повну картину події. Тимчишин аналізує практику залучення спеціалістів до огляду місця події, зокрема судово-медичних експертів, криміналістів, техніків, інженерів, які допомагають правильно зафіксувати сліди, визначити механізм їх утворення та надати кваліфіковані пояснення. Автор звертає увагу на те, що без використання спеціальних знань огляд може бути поверхневим і призвести до втрати важливих доказів, тоді як їх залучення забезпечує допустимість і доказову силу матеріалів у суді. У праці розглядаються приклади застосування сучасних технічних засобів – фото та відеофіксації, 3D-сканування, використання дронів, спеціальних приладів для вимірювання параметрів середовища, що дозволяє не лише зберегти обстановку, а й відтворити її у судовому процесі. Автор підкреслює, що спеціальні знання мають значення не тільки для встановлення фактичних обставин, а й для запобігання дискредитації доказів, адже належна експертна оцінка гарантує їх допустимість. Важливим аспектом дослідження є питання взаємодії слідчого зі спеціалістами, адже ефективність огляду залежить від правильно організації роботи слідчо-оперативної групи, чіткого розподілу функцій та узгодженості дій. Тимчишин А.М., робить висновок, що використання спеціальних знань під час огляду місця події є не допоміжним, а визначальним чинником успішності розслідування, оскільки воно забезпечує повноту, об'єктивність та наукову обґрунтованість результатів слідчої дії. Праця має як теоретичне, так і практичне значення, адже вона формує

¹¹ Антонюк, П. Є. Окремі питання взаємодії підрозділів Національної поліції України під час проведення огляду місця події за фактом смерті людини. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 1 (29). С. 23–28.

методологічну основу для удосконалення криміналістичної практики та пропонує конкретні рекомендації для слідчих і експертів щодо організації огляду місця події з урахуванням сучасних наукових і технічних досягнень¹².

Підсумовуюче вищезазначене можна зазначити, що належне проведення огляду місця події є одним із ключових етапів кримінального розслідування, адже саме на цьому етапі формується первинна доказова база, яка згодом може стати вирішальною у судовому процесі. Проте практика як національних, так і міжнародних розслідувань свідчить, що під час огляду місця події часто допускаються помилки, які знижують якість доказів, ускладнюють їх використання у суді або навіть призводять до їхньої втрати. Ці помилки мають системний характер і можуть бути пов'язані як із недостатньою професійною підготовкою слідчих, так і з організаційними чи технічними проблемами.

Вважаємо за необхідне наголосити на декількох основних помилках які допускаються фахівцями під час ОМП. Однією з найпоширеніших помилок є “несвочасне проведення огляду”. Затримка у прибутті слідчої групи на місце події призводить до втрати важливих доказів, їхнього знищення або спотворення. У міжнародній практиці, зокрема під час розслідувань воєнних злочинів у колишній Югославії та Руанді, такі затримки були пов'язані з відсутністю доступу до територій, що перебували під контролем воюючих сторін. В Україні подібні проблеми виникають через активні бойові дії, що ускладнюють швидке прибуття слідчих на місце злочину¹³.

Другою типовою помилкою є «порушення правил фіксації та збереження доказів». Недостатня увага до правильного пакування речових доказів, відсутність маркування або неналежне ведення протоколів призводять до того, що докази можуть бути визнані недопустимими у суді. Міжнародні стандарти, такі як “Minnesota Protocol” щодо розслідування потенційно незаконних смертей, наголошують на необхідності ретельної фіксації кожного елемента місця події та забезпечення ланцюга збереження доказів (chain of custody), який гарантує їхню автентичність¹⁴.

Третьою типовою помилкою є «недостатня увага до цифрових доказів». У сучасних конфліктах значна частина доказів має цифровий характер – фото, відео, дані з мобільних пристроїв чи соціальних мереж. Ігнорування цих джерел або неналежне їх документування призводить до втрати важливої інформації. Саме тому міжнародні стандарти, зокрема “Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations”, визначають чіткі правила автентифікації та збереження цифрових доказів, які нині активно застосовуються в Україні¹⁵.

¹² Тимчишин, А. М. Особливості використання спеціальних знань під час огляду місця події. *Juris Europensis Scientia*. 2023. С. 147–152. DOI: 10.32782/chern.v1.2023.28.

¹³ ICTY official site. URL: <https://www.icty.org/> (дата звернення: 01.09.2026).

¹⁴ Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/minnesota-protocol-investigation-potentially-unlawful> (дата звернення: 01.09.2026).

¹⁵ Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source> (дата звернення: 01.09.2026).

Четвертою поширеною помилкою є «порушення прав потерпілих та свідків під час огляду». У багатьох випадках слідчі нехтують етичними стандартами, що може призвести до повторної травматизації потерпілих. Міжнародні документи, такі як “Istanbul Protocol”, наголошують на необхідності дотримання прав людини під час документування катувань та жорстокого поводження. В Україні ці стандарти поступово інтегруються у практику, проте випадки порушень все ще трапляються, особливо у зонах активних бойових дій¹⁶.

П'ятою типовою помилкою є “недостатня координація між національними та міжнародними слідчими групами”. У складних умовах воєнних конфліктів часто працюють кілька слідчих груп – національні органи, міжнародні місії, правозахисні організації. Відсутність належної координації призводить до дублювання роботи, суперечностей у протоколах та втрати часу. Український досвід показує, що інтеграція національних та міжнародних стандартів у реальному часі дозволяє уникати цих проблем, проте вони залишаються актуальними в випадках масових злочинів¹⁷.

Таким чином, найчастіші помилки під час проведення огляду місця події можна узагальнити як несвоєчасність дій, порушення правил фіксації та збереження доказів, ігнорування цифрових джерел, недотримання прав потерпілих та свідків, а також недостатню координацію між різними слідчими органами. Їхнє усунення можливе лише через системне впровадження міжнародних стандартів, підвищення професійної підготовки слідчих та розвиток співпраці між національними та міжнародними структурами. Український досвід, який поєднує документування злочинів у реальному часі з використанням міжнародних протоколів, може стати новим етапом у формуванні практики огляду місця події у міжнародному правосудді.

3. Міжнародний досвід та співпраця під час розслідування військових кримінальних правопорушень

Вважаємо за необхідне наголосити на практичній складовій проведення досудового розслідування. Практика міжнародних кримінальних розслідувань у колишній Югославії, Руанді та сучасній Україні є одним із ключових етапів розвитку міжнародного правосуддя та формування сучасних стандартів документування злочинів проти людяності, воєнних злочинів та геноциду. Вона демонструє еволюцію підходів до збору доказів, допиту свідків, кваліфікації злочинів та взаємодії між національними й міжнародними інституціями. Досвід трибуналів для Югославії та Руанди став фундаментом для сучасних практик, які сьогодні застосовуються в Україні у зв'язку з агресією Російської Федерації. У випадку колишньої Югославії створення Міжнародного кримінального трибуналу (ICTY) у 1993 році стало першим прецедентом після Нюрнберзького процесу, коли міжнародна спільнота взяла на себе відповідальність за переслідування осіб, винних у масових злочинах.

¹⁶ Istanbul Protocol – Manual on Effective Investigation and Documentation of Torture. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol-manual-effective-investigation-and> (дата звернення: 01.10.2026).

¹⁷ ICTR in Brief. URL: <https://unictr.irmct.org/en/tribunal> (дата звернення: 01.10.2026).

Розслідування у цьому трибуналі відзначалися новаторськими методами: використанням супутникових знімків, перехопленням комунікацій, залученням матеріалів неурядових організацій та міжнародних місій. Водночас слідчі стикалися з серйозними викликами – відсутністю співпраці з боку держав регіону, політичним тиском, проблемами із забезпеченням арештів. Попри це, ІСТУ створив важливі прецеденти у кваліфікації злочинів проти людяності та геноциду, а також розробив стандарти доказування, які стали орієнтиром для подальших міжнародних процесів.

Під час аналізу діяльності Міжнародного кримінального трибуналу для Руанди (ICTR), заснованого у 1994 році після геноциду, ми помітили, що він мав інші особливості. Він працював у надзвичайно складних умовах – руйнування інфраструктури, відсутність архівів, масові поховання, травматизація свідків. Доволі цікавим фактом виявилось, що вперше в історії міжнародного правосуддя було визнано сексуальне насильство як інструмент геноциду, що стало проривом у правовій кваліфікації злочинів. Слідчі використовували польові інтерв'ю, роботу з масовими похованнями, а також методи психологічної підтримки свідків. Потрібно віддати належне саме ICTR, який заклав основу для розуміння сексуального насильства, як воєнного злочину та злочину проти людяності.

Необхідно відзначити, що саме сучасна практика розслідувань в Україні має унікальний характер. На відміну від Югославії та Руанди, де трибунали створювалися після завершення конфліктів, Україна здійснює розслідування у реальному часі, коли війна триває. Це створює нові виклики, але й відкриває можливості для формування сучасних стандартів. Українська прокуратура та слідчі органи документують злочини одразу після їх вчинення, використовуючи цифрові технології, супутникові дані, інтерв'ю з потерпілими та свідками. Міжнародний кримінальний суд (ICC) відкрив розслідування у березні 2022 року, що стало підтвердженням важливості українського кейсу для розвитку міжнародного правосуддя. Задokumentовано випадки тортур, сексуального насильства, депортації дітей, що кваліфікуються як воєнні злочини та злочини проти людяності¹⁸.

Особливістю української практики є інтеграція національних та міжнародних механізмів. Україна співпрацює з ICC, ООН, ОБСЄ, а також із низкою міжнародних правозахисних організацій. Це дозволяє поєднувати ресурси та забезпечувати більш комплексний підхід до збору доказів. Водночас масштабність злочинів та кількість жертв створюють безпрецедентне навантаження на слідчі органи. Український досвід може стати моделлю для майбутніх конфліктів, адже він демонструє можливість проведення ефективних розслідувань у реальному часі, навіть за умов триваючої війни¹⁹.

Під час дослідження даної проблематики вважаємо за необхідне дослідити також і роль міжнародних слідчих груп та організацій у розслідуванні

¹⁸ [ICC official site – Ukraine. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine> (дата звернення: 01.10.2026).

¹⁹ UN Commission of Inquiry on Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/250021-un-commission-inquiry-ukraine-finds-continued-war-crimes-and-human-rights-violations-gravely> (дата звернення: 01.10.2026).

міжнародних злочинів, яка є визначальною для сучасної системи правосуддя. Вона полягає не лише у зборі доказів, але й у створенні нових стандартів документування злочинів, захисту свідків, координації між державами та забезпеченні передачі матеріалів до міжнародних судових інституцій. Міжнародні структури стали тим механізмом, який дозволяє долати обмеженість національних систем правосуддя, що часто не мають достатніх ресурсів або стикаються з політичним тиском. У випадку колишньої Югославії та Руанди міжнародні трибунали створили власні слідчі відділи, які працювали у тісній співпраці з ООН, INTERPOL та національними правоохоронними органами. ICTY активно використовував міжнародні поліцейські структури для арешту підозрюваних, а ICTR вперше запровадив комплексну програму захисту свідків, що стало новаторським кроком у міжнародному правосудді. Ці практики заклали основу для подальшого розвитку міжнародних слідчих механізмів і стали прикладом для інших конфліктів²⁰.

Досить актуальним є створенням спільної слідчої групи (Joint Investigation Team, JIT) під егідою Eurojust для розслідування злочинів, скоєних на території України після початку широкомасштабної агресії Російської Федерації у 2022 році. Формування JIT стало одним із найоперативніших прикладів міжнародної правової співпраці у сфері кримінального переслідування. Вже через три тижні після початку війни Україна, Литва та Польща започаткували спільну слідчу групу, до якої згодом приєдналися Естонія, Латвія, Словаччина та Румунія. Така швидкість створення та розширення JIT свідчить про високий рівень солідарності європейських держав у питанні документування та переслідування міжнародних злочинів. Важливим етапом стало також залучення Міжнародного кримінального суду (ICC), Європолу та підписання Меморандуму про взаєморозуміння з Міністерством юстиції США, що розширило географію та інституційну базу співпраці. Основною метою JIT є забезпечення ефективного збору доказів, їх збереження та обмін між державами-учасницями, а також координація розслідувань для притягнення винних до відповідальності як на національному рівні, так і в рамках міжнародних судових інституцій. Eurojust у цьому процесі виконує роль координатора та надає юридичну, аналітичну, фінансову й логістичну підтримку. Важливим є те, що діяльність JIT спрямована не лише на документування воєнних злочинів, а й на створення системи, яка унеможливує втрату доказової бази та забезпечує її використання у майбутніх судових процесах. У 2022 році на базі Eurojust було відкрито 18 справ у восьми країнах-членах ЄС та двох третіх країнах, що стосуються воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Це свідчить про масштабність проблеми та необхідність багаторівневої координації. Для систематизації доказів було створено спеціальну базу даних – Core International Crimes Evidence Database, яка дозволяє ефективно зберігати та аналізувати матеріали. Крім того, засновано Міжнародний центр для переслідування злочину агресії проти України (ICPA), що має на меті забезпечити юридичне підґрунтя для притягнення до відповідальності осіб, причетних до планування та здійснення

²⁰ ICTY official site. URL: <https://www.icty.org/> (дата звернення: 01.10.2026).

акту агресії. Стає очевидним, що діяльність JIT під егідою Eurojust є прикладом інноваційного підходу до міжнародного кримінального правосуддя, який поєднує національні та міжнародні механізми. Вона демонструє, що у випадку масових порушень міжнародного права необхідна не лише політична, а й правова солідарність, яка забезпечує реальну перспективу притягнення винних до відповідальності²¹.

Сучасним інструментом для розслідування резонансних кримінальних правопорушень, міжнародних злочинів стали спільні слідчі групи (Joint Investigation Teams, JITs), які створюються кількома державами. Вони дозволяють об'єднувати ресурси, уникати дублювання роботи та забезпечувати швидкий обмін доказами. Одним із найвідоміших прикладів є JIT, створена для розслідування катастрофи рейсу MH17 у 2014 році. До неї увійшли Нідерланди, Австралія, Бельгія, Малайзія та Україна. Саме ця група змогла зібрати докази, які підтвердили, що літак був збитий ракетою «Бук», доставленою з території Росії, і притягнути до відповідальності конкретних осіб²².

У випадку України після початку повномасштабної війни у 2022 році JIT було створено вже через три тижні, за участі України, Литви та Польщі, а згодом приєдналися ще кілька країн, Міжнародний кримінальний суд та Europol. Це стало прикладом безпрецедентної швидкості та ефективності міжнародної координації. Завдяки цьому вдалося документувати злочини у реальному часі, використовуючи сучасні технології – цифрові бази даних, супутникові знімки, біометричні дані – та створювати спільні бази доказів для ICC і національних судів.

Важливу роль відіграють міжнародні організації. INTERPOL забезпечує глобальну координацію у сфері воєнних злочинів, надає технічні інструменти для обміну даними та допомагає у затриманні підозрюваних²³. Євроюст координує діяльність JITs, забезпечує правову підтримку та сприяє гармонізації процедур між країнами ЄС. ООН створює незалежні комісії з розслідування, які документують порушення прав людини та передають матеріали до міжнародних судів²⁴. Міжнародний кримінальний суд здійснює власні розслідування, але також інтегрує дані, зібрані національними та міжнародними слідчими групами.

Необхідно наголосити, що використання міжнародних стандартів у документуванні злочинів є фундаментальним елементом сучасного міжнародного правосуддя. Від перших трибуналів у колишній Югославії та Руанді до практики Міжнародного кримінального суду та сучасних розслідувань в Україні міжнародна спільнота виробила комплекс методик, які забезпечують

²¹ Eurojust – JIT Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/joint-investigation-team-alleged-crimes-committed-ukraine> (дата звернення: 01.10.2026).

²² EUAM Ukraine – United for Justice. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/news/united-for-justice-united-for-survivors-ukraine-and-international-partners-strengthen-justice-for-war-crime-victims/> (дата звернення: 01.10.2026).

²³ INTERPOL – War crimes. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/War-crimes> (дата звернення: 01.10.2026).

²⁴ OHCHR – Independent Commission of Inquiry on Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/icihr-ukraine/index> (дата звернення: 01.10.2026).

належне збирання, збереження та використання доказів. Ці стандарти охоплюють як технічні аспекти – фіксацію місць злочинів, збір матеріальних доказів, проведення інтерв'ю зі свідками, – так і етичні вимоги, пов'язані із захистом прав потерпілих та свідків. Важливим елементом є застосування міжнародних протоколів. “Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations” визначає стандарти використання відкритих цифрових джерел, таких як відео, фото та дані з соціальних мереж, у кримінальних розслідуваннях. Він встановлює правила автентифікації цифрових доказів, їхнього збереження та використання у суді. “Istanbul Protocol” є міжнародним стандартом для документування катувань та жорстокого поводження, який застосовується у багатьох країнах, включно з Україною, для фіксації випадків тортур. “Minnesota Protocol” визначає стандарти розслідування позбавлення життя, зокрема позасудових страт, і використовується для документування випадків незаконних убивств у конфліктах. Ці протоколи стали невід’ємною частиною сучасних міжнародних розслідувань і активно застосовуються в Україні для документування злочинів, скоєних під час війни²⁵.

Особливістю українського досвіду є документування злочинів у реальному часі. Це означає, що стандарти застосовуються не постфактум, як у випадку Югославії чи Руанди, а одразу після вчинення злочину. Такий підхід дозволяє зберегти автентичність доказів, уникнути їх втрати та забезпечити більш якісну доказову базу для майбутніх судових процесів. Українська прокуратура та міжнародні партнери використовують цифрові технології – супутникові знімки, відео з дронів, дані мобільних операторів – які інтегруються у міжнародні бази даних. Це відповідає сучасним стандартам ICC та ООН щодо використання технологій у кримінальних розслідуваннях.

Окрім аналізу розслідування військових кримінальних правопорушень в країнах ЄС, вважаємо за необхідне дослідити методику розслідування військових кримінальних правопорушень у Сполучених Штатах Америки, адже саме в США функціонує складна система, що поєднує національні правові механізми, міжнародні стандарти та міжвідомчу координацію. Центральним елементом цієї системи виступає Human Rights Violators and War Crimes Center (HRVWCC), створений у структурі Homeland Security Investigations (HSI). Завданням центру є запобігання перетворенню США на безпечний прихисток для осіб, які вчинили воєнні та військові кримінальні правопорушення, геноцид, тортури чи інші грубі порушення прав людини. Для цього залучаються кримінальні слідчі, юристи, історики, аналітики розвідки та інші федеральні партнери, що забезпечує комплексний підхід до розслідувань. Розслідування військових кримінальних правопорушень у США починається з ідентифікації потенційних порушників. Це може відбуватися через аналіз імміграційних даних, перевірку біографій осіб, які шукають притулку чи громадянство, а також через співпрацю з міжнародними організаціями, журналістами та правозахисними групами. Важливим етапом є документування злочинів, що

²⁵ OHCHR – Ukraine investigations URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/ukraines-real-time-investigations-war-related-unlawful-killings-sets-unique> (дата звернення: 01.10.2026).

включає збір свідчень очевидців, аналіз відео- та фотоматеріалів, використання відкритих джерел та спеціалізованих баз даних. У цьому контексті значну роль відіграють методики, розроблені міжнародними правозахисними організаціями та журналістськими мережами, які пропонують інструменти для перевірки автентичності матеріалів, геолокації та хронології подій²⁶.

США активно застосовують положення міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій та Римського статуту Міжнародного кримінального суду, хоча самі не є його учасником. Це означає, що американські слідчі орієнтуються на міжнародні стандарти визначення складу злочину, але реалізують їх у межах власної юрисдикції. Важливим інструментом є депортація або екстрадиція осіб, які підозрюються у воєнних та військових злочинах, до країн, де вони можуть бути притягнуті до відповідальності. У випадках, коли такі особи перебувають на території США, можливе застосування кримінального переслідування за порушення імміграційного законодавства або інші злочини, що підпадають під юрисдикцію американських судів.

Методика розслідування також включає використання сучасних технологій. Аналітики застосовують інструменти цифрової криміналістики для перевірки метаданих, аналізу соціальних мереж та супутникових знімків. Це дозволяє встановлювати місце та час подій, підтверджувати або спростовувати свідчення очевидців. Журналістські організації, такі як Global Investigative Journalism Network, розробили спеціальні посібники для документування військових кримінальних правопорушень, які використовуються як допоміжні матеріали для слідчих та правозахисників. Особливістю американської методики є акцент на міжвідомчій взаємодії. HRVWCC координує роботу з Департаментом юстиції, Державним департаментом, ФБР та іншими структурами. Це дозволяє об'єднувати ресурси та компетенції, створювати спільні слідчі групи та забезпечувати ефективний обмін інформацією. Водночас США активно співпрацюють із міжнародними партнерами, включаючи Інтерпол, Міжнародний кримінальний суд та національні правоохоронні органи інших держав²⁷.

Важливим елементом є підготовка кадрів. Слідчі проходять спеціальні тренінги з міжнародного гуманітарного права, методів допиту свідків, роботи з жертвами тортур та сексуального насильства. Це забезпечує чутливий та професійний підхід до розслідувань, що відповідає міжнародним стандартам.

Таким чином, методика розслідування військових злочинів у США поєднує правові, криміналістичні та гуманітарні інструменти. Вона спрямована на ідентифікацію та переслідування осіб, причетних до воєнних злочинів, а також на запобігання використанню території США як безпечного притулку для таких осіб. Цей процес є тривалим і складним, але він демонструє прагнення США дотримуватися міжнародних стандартів правосуддя та прав людини.

Варто наголосити, що важливим аспектом є захист свідків та потерпілих. Міжнародні стандарти передбачають не лише юридичний, але й психологічний захист, що особливо актуально у випадку злочинів сексуального насильства та

²⁶ Human Rights Violators and War Crimes Center. URL: <https://www.ice.gov/about-ice/hsi/centers-labs/hrvwcc> (дата звернення: 01.11.2026).

²⁷ Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/resource/reporters-guide-investigating-war-crimes-resource-center-tipsheets> (дата звернення: 01.11.2026).

тортур. Україна активно застосовує ці стандарти, створюючи програми підтримки потерпілих у співпраці з міжнародними організаціями. Це дозволяє забезпечити баланс між потребою у доказах та правами людини.

Таким чином, використання міжнародних стандартів у документуванні злочинів є ключовим чинником ефективності міжнародного правосуддя. Від ICTY та ICTR, які заклали фундаментальні принципи, до сучасної України, яка застосовує їх у реальному часі, простежується еволюція практик. Український досвід може стати новим етапом у розвитку міжнародних стандартів, адже він демонструє можливість їхньої інтеграції у національні системи навіть за умов триваючої війни.

Україна сьогодні є прикладом сучасної практики, коли міжнародні слідчі групи працюють у тісній співпраці з національними органами. Це дозволяє документувати злочини у реальному часі, забезпечувати захист свідків та потерпілих, створювати спільні бази доказів для міжнародних процесів. Така інтеграція забезпечує більш комплексний підхід до збору доказів і формує новий стандарт міжнародного правосуддя. Попри успіхи, міжнародні слідчі групи стикаються з проблемами: політичний тиск, обмежені ресурси, складність доступу до місць злочинів, травматизація свідків. Проте їхня діяльність формує новий стандарт – інтеграцію національних та міжнародних механізмів у реальному часі. Це особливо важливо для України, де війна триває, а злочини документуються одразу після їх вчинення.

Стало зрозумілим, що міжнародні слідчі групи та організації є ключовим елементом у боротьбі з безкарністю. Вони забезпечують ефективність розслідувань, створюють умови для притягнення винних до відповідальності та формують нові стандарти міжнародного правосуддя. Український досвід співпраці з JTIs, ICC, ООН та INTERPOL може стати моделлю для майбутніх конфліктів, адже він демонструє можливість проведення ефективних розслідувань у реальному часі навіть за умов триваючої війни. Практика розслідувань у Югославії, Руанді та Україні демонструє поступову еволюцію міжнародного кримінального правосуддя. Якщо ICTY та ICTR заклали фундаментальні правові стандарти, то Україна сьогодні формує новий рівень – інтеграцію національних та міжнародних механізмів у реальному часі. Це може стати новим стандартом для майбутніх міжнародних розслідувань, адже світ дедалі більше стикається з конфліктами, що супроводжуються масовими порушеннями прав людини.

ВИСНОВКИ

Підводячи висновки до проведеного дослідження стало очевидним, що дана робота дозволяє узагальнити як теоретичні, так і практичні аспекти проблематики розслідування військових кримінальних правопорушень, зокрема проведення огляду місця події. Військові кримінальні правопорушення становлять одну з найбільш небезпечних категорій кримінальних правопорушень, адже вони посягають на основи міжнародного правопорядку, права людини та безпеку держави. Саме тому їх належне документування та проведення ефективного розслідування є не лише внутрішньою потребою України, а й міжнародним зобов'язанням, що впливає з участі держави

у Женевських конвенціях, додаткових протоколах та Римському статуті Міжнародного кримінального суду.

Доречно зауважити, що саме огляд місця події у справах про військові кримінальні правопорушення має особливе значення, адже часто є єдиним способом фіксації наслідків протиправних дій до того, як вони будуть знищені чи змінені. Від правильності та повноти проведення цієї слідчої дії залежить точність кваліфікації злочину, встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності. Міжнародна практика підтверджує, що саме ретельна фіксація доказів на місцях масових убивств у Сребрениці чи масових поховань у Руанді стала основою для винесення вироків міжнародними трибуналами. Український досвід сьогодні демонструє новий рівень документування, коли слідчі та експерти застосовують сучасні технології – дрони, 3D-сканування, супутникові знімки – що відповідає міжнародним стандартам і забезпечує автентичність доказів.

Аналіз праць українських науковців, зокрема Батюка О.В., Дмитріва С.О., видання під редакцією В.В. Сокурєнка та досліджень Донцової Д.Ю., Яцишеної Г.А. та Дарія С.В., свідчить про комплексний підхід до проблеми. Вони наголошують, що ефективність розслідування військових злочинів залежить не лише від правильності кваліфікації діянь чи процесуальних гарантій, а й від належної організації роботи слідчих органів, взаємодії між ними та військовим командуванням. Важливим є створення спеціалізованих слідчих груп, залучення військових прокурорів, використання спеціальних знань та досвіду військових експертів. Праці підкреслюють необхідність гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, адже правильна каліфікація є запорукою справедливого покарання і водночас гарантією дотримання прав людини.

Важливим висновком є те, що розслідування військових злочинів неможливе без інтеграції кримінально-правових, процесуальних та криміналістичних аспектів. Саме комплексний підхід дозволяє сформувати цілісну методологію, яка відповідає викликам сучасної війни. Криміналістика стає ключовим інструментом у доведенні військових кримінальних правопорушень, адже без належної фіксації доказів неможливо забезпечити їх збереження та використання у суді. Водночас процесуальні гарантії мають дотримуватися навіть у надзвичайних умовах війни, адже порушення прав військовослужбовців може призвести до недопустимості доказів і дискредитації самого розслідування.

Практичні виклики, які постають перед слідчими, включають небезпеку для життя, руйнування інфраструктури, складність доступу до місця події, психологічний тиск на слідчих та свідків, а також ризик втрати доказової інформації. Шляхи їх вирішення полягають у вдосконаленні методики огляду місця події, використанні сучасних технічних засобів, підвищенні рівня професійної підготовки слідчих та створенні єдиної системи обліку військових кримінальних правопорушень. Важливим є також розвиток міжнародної співпраці, обмін інформацією та доказами з міжнародними інституціями, що дозволяє інтегрувати українську практику у світову систему правосуддя.

Отже, дослідження підтверджує, що розслідування військових кримінальних правопорушень – це не лише юридичний процес, а й складна організаційна

діяльність, яка потребує системності, координації та високого рівня професійної майстерності. Український досвід у поєднанні з міжнародними стандартами може стати новим етапом у розвитку криміналістики та кримінального права, адже він демонструє можливість проведення ефективних розслідувань у реальному часі навіть за умов триваючої війни. Це має значення не лише для внутрішньої безпеки держави, а й для міжнародного правопорядку, адже забезпечує притягнення винних до відповідальності та утвердження принципу невідворотності покарання.

Підсумовуючи вищезазначене вважаємо за необхідне написати практичні рекомендації, що випливають із проведеного дослідження, спрямовані на удосконалення діяльності слідчих органів у сфері розслідування військових кримінальних правопорушень. Передусім необхідно забезпечити системне впровадження міжнародних стандартів документування кримінальних правопорушень, адже саме вони гарантують автентичність доказів та їхню допустимість у суді. Використання протоколів, таких як Berkeley Protocol щодо цифрових доказів, Istanbul Protocol для документування катувань та Minnesota Protocol для розслідування незаконних смертей, має стати обов'язковим елементом роботи слідчих груп. Це дозволить гармонізувати українську практику з міжнародними вимогами та забезпечити ефективне переслідування винних осіб як на національному, так і на міжнародному рівні.

Важливим є підвищення рівня професійної підготовки слідчих та експертів. Необхідно розробити спеціалізовані навчальні програми, які враховують специфіку роботи у бойових умовах, включно з психологічними аспектами діяльності та ризиками для життя. Слідчі мають бути готові працювати у стресових ситуаціях, зберігаючи уважність та професійну інтуїцію. Доцільним є створення мобільних слідчих груп, які можуть оперативно виїжджати на місце подій у зоні бойових дій та здійснювати огляд із використанням сучасних технічних засобів – дронів, 3D-сканування, супутникових технологій.

Особливу увагу слід приділити організації взаємодії між слідчими, прокурорами та військовим командуванням. Без чіткої координації розслідування може бути неповним або неефективним. Тому необхідно створювати єдині комунікаційні платформи для обміну інформацією, запроваджувати спільні слідчі групи та забезпечувати інтеграцію національних і міжнародних механізмів. Український досвід співпраці з Євроюстом, INTERPOL та Міжнародним кримінальним судом показує, що така взаємодія дозволяє уникати дублювання роботи та формувати спільну доказову базу.

Не менш важливим є удосконалення методики огляду місця події. Слідчі повинні уникати типових помилок, таких як несвочасність огляду, порушення правил фіксації та збереження доказів, ігнорування цифрових джерел чи недотримання прав потерпілих. Для цього необхідно розробити єдині стандартизовані алгоритми дій, які враховують специфіку військових кримінальних правопорушень. Важливим є також створення єдиної системи обліку військових кримінальних правопорушень, що дозволить централізовано зберігати та аналізувати інформацію, уникати втрати даних та забезпечувати їх використання у судових процесах. Особливу увагу заслуговує участь понятих під час огляду місця події, якщо брати до уваги проведення слідчих дій поблизу зони

ведення бойових дій, то виникає проблема залучення цивільних осіб в якості понятих. КПК України визначає, що понятими можуть бути будь-які повнолітні, незацікавлені особи, які не є учасниками кримінального провадження. Таким чином військовослужбовці не виключені з цього переліку, отже формально вони можуть виконувати роль понятих. Водночас важливо, щоб вони не були прямо зацікавлені у результатах слідчої дії та не мали процесуального статусу. Однак на початковій стадії досудового розслідування досить важко визначити відносини між військовослужбовцями і їх зацікавленість в результаті досудового розслідування. На нашу точку зору доречним буде окрім залучення понятих застосовувати безперервний відеозапис під час проведення кожного огляду місця події. А також для належної фіксації місця події доречним було б, забезпечити підрозділи які проводять досудове розслідування військових кримінальних правопорушень необхідними дронами.

Доречно наголосити на необхідності психологічної підтримки як для слідчих, так і для свідків та потерпілих. Робота у зоні бойових дій супроводжується високим рівнем стресу, що може негативно впливати на якість розслідування. Тому доцільним є залучення психологів до слідчих груп, створення програм реабілітації та підтримки для учасників процесу.

Таким чином, практичні рекомендації зводяться до кількох ключових напрямів: впровадження міжнародних стандартів документування кримінальних правопорушень, підвищення професійної підготовки слідчих, удосконалення методики огляду місця події, розвиток взаємодії між національними та міжнародними органами, створення єдиної системи обліку військових правопорушень та забезпечення психологічної підтримки учасників процесу. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність розслідувань, забезпечити належну доказову базу та сприяти утвердженню принципу невідворотності покарання за військові кримінальні правопорушення.

АНОТАЦІЯ

У науковій роботі здійснено комплексне дослідження особливостей проведення огляду місця події під час розслідування військових кримінальних правопорушень. Військові правопорушення є однією з найнебезпечніших категорій правопорушень, оскільки вони підривають обороноздатність країни, міжнародний правопорядок, права людини та державну безпеку. У контексті сучасних збройних конфліктів, зокрема триваючої агресії проти України, питання належного документування та збору доказів стало надзвичайно важливим для забезпечення ефективного розслідування та подальшого судового розгляду.

У дослідженні підкреслюється, що огляд місця злочину є фундаментальною слідчою дією, яка дозволяє зафіксувати сліди вчинення кримінального правопорушення, та зібрати первинні докази. У випадках військових злочинів ця процедура набуває особливих характеристик через умови збройних дій, руйнування інфраструктури, ризику для слідчих та судових експертів, а також труднощі з доступом до місця події. Часто це єдиний спосіб зафіксувати наслідки злочинних дій до того, як сліди будуть знищені або змінені. Точність і повнота огляду місця події безпосередньо впливають на кваліфікацію злочину, ідентифікацію винних та їхнє притягнення до відповідальності.

У статті також висвітлюються міжнародно-правові зобов'язання України як сторони Женевських конвенцій, додаткових протоколів до них та Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Належне документування доказів є необхідною умовою для прийнятності справ до розгляду в міжнародних судах.

Література

1. Батюк О. В. До питання організації розслідування військових злочинів. Батюк Олег Володимирович, Дмитрів Серафима Олександрівна. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 77-87.
2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. до 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ / [Клименко І. В., Цуцкірідзе М. С., Гловюк І. В. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : Право, 2024. 432 с. ISBN 978-617-8411-26-8
3. Донцов Д.Ю., Яцишена Г.А., Дарій С.В. «Розслідування військових злочинів: кримінально-правовий та кримінально-процесуальний зміст». *Літературно-науковий електронний журнал*. 2024. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/146>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики КСУ, ВСУ, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. А. В. Столітнього. Київ : Норма права, 2020. 1504 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.02.2026).
5. Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2008. 464 с. ISBN 978-966-458-067-7.
6. Огляд місця події під час розслідування злочинів проти безпеки виробництва. Кол. авт.: Таран О.В., Запотоцький А.П., Сущенко В.Д., та ін. Методичні рекомендації, Київ, 2022.
7. Пиріг, І. В. Організація і тактика проведення огляду місця події в сучасних умовах розвитку науки і техніки. *Криміналістичний вісник*. 2019. № 32 (2). С. 30–37. DOI:10.37025/1992-4437/2019-32-2-30.
8. Тетерятник, Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 233–239. DOI: 10.32842/2078-3736/2022.3.36.
9. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, патронів та слідів пострілу. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/84002d64-4248-4d87-9975-3bc6a402d86a/download> (дата звернення: 11.02.2026).
10. Слідчий огляд і дослідження зброї та слідів пострілу на місці події. URL: <https://megoinfo.info/%D0%> (дата звернення: 11.02.2026).
11. Антонюк, П. Є. Окремі питання взаємодії підрозділів Національної поліції України під час проведення огляду місця події за фактом смерті людини. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 1 (29). С. 23–28.
12. Тимчишин, А. М. Особливості використання спеціальних знань під час огляду місця події. *Juris Europensis Scientia*. 2023. С. 147–152. DOI: 10.32782/chern.v1.2023.28.

13. ICTY official site. URL: <https://www.icty.org/> (дата звернення: 11.02.2026).
14. Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/minnesota-protocol-investigation-potentially-unlawful> (дата звернення: 12.02.2026).
15. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/berkeley-protocol-digital-open-source> (дата звернення: 12.02.2026).
16. Istanbul Protocol – Manual on Effective Investigation and Documentation of Torture. URL: <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol-manual-effective-investigation-and> (дата звернення: 12.02.2026).
17. ICTR in Brief. URL: <https://unictr.irmct.org/en/tribunal> (дата звернення: 12.02.2026).
18. [ICC official site – Ukraine. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine> (дата звернення: 12.02.2026).
19. UN Commission of Inquiry on Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/250021-un-commission-inquiry-ukraine-finds-continued-war-crimes-and-human-rights-violations-gravely> (дата звернення: 13.02.2026).
20. ICTY official site. URL: <https://www.icty.org/> (дата звернення: 13.02.2026).
21. Eurojust – JIT Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/joint-investigation-team-alleged-crimes-committed-ukraine> (дата звернення: 13.02.2026).
22. EUAM Ukraine – United for Justice. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/news/united-for-justice-united-for-survivors-ukraine-and-international-partners-strengthen-justice-for-war-crime-victims/> (дата звернення: 14.02.2026).
23. INTERPOL – War crimes. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/War-crimes> (дата звернення: 14.02.2026).
24. OHCHR – Independent Commission of Inquiry on Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iic/hr-ukraine/index> (дата звернення: 15.02.2026).
25. OHCHR – Ukraine investigations URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/ukraines-real-time-investigations-war-related-unlawful-killings-sets-unique> (дата звернення: 15.02.2026).
26. Human Rights Violators and War Crimes Center. URL: <https://www.ice.gov/about-ice/hsi/centers-labs/hrvwcc> (дата звернення: 16.02.2026).
27. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org/resource/reporters-guide-investigating-war-crimes-resource-center-tipsheets> (дата звернення: 16.02.2026).

Information about the author:
Popovich Myroslav Viktorovich,

Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor,
Assistant Professor, Department of Criminal Law, Faculty of Law, Yuriy
Fedkovych Chernivtsi National University,
2, Kotsyubynskoho Str., Chernivtsi, 58002, Ukraine